

Pentz Zsolt életút-interjú

Készítette: dr. Csatári Bence

A beszélgetés időpontja: 2015. május 9., Budapest

Szerkesztett, tömörített, kiegészített, lábjegyzetelt változat.

Csatári Bence:

Kérem, hogy meséljen a családi körülményeiről, illetve tanulmányairól!

Pentz Zsolt:

1940-ben születtem Budapesten. Édesanyám, édesapám egyaránt pedagógus végzettségű volt, édesanyám aztán pályaelhagyó lett, ahogy én is. Általános iskolába Nagytétényben jártam, ami ma a XXII. kerület része. A Toldy gimnázium után 1958 és 1964 között az ELTE-n elvégeztem a történelem-angol szakot. Mintegy tízszeres volt a túljelentkezés, ezért a felvételi vizsgán nem volt könnyű helytállni, ráadásul a tudáson kívül a származás is számított, aki munkásszármazású volt, könnyebben jutott be a felsőoktatásba. Szerencsém volt viszont azzal, hogy angolul nagyon kevesen tudtak akkoriban. A katonaságot megúsztam a honvédelmi törvény megváltoztatása miatt, mert amikor felvettek, még egyetem után kellett teljesíteni a szolgálatot, majd tanulmányaim alatt változott meg a szabályozás, és akkor már előtte kellett szolgálni a néphadseregben.

Csatári Bence:

Melyek voltak az első könnyűzenei élményei?

Pentz Zsolt:

Ezek a nevek ma már keveseknek mondanak valamit, de az NDK-s Fred Froberg¹ és a cseh Karel Vlach zenekara is nagyon tetszett, szerintem ma is megállnák a helyüket big bandként. A magyarok közül kedveltem fiatalkoromban Sárosi Katit² és Németh Lehelt,³ valamint a Holéczy-együttest.⁴ De az akkori vendéglátóipari zenék között is voltak magas színvonalúak, például a Margitszigeti Nagyszállóban szombat esténként 6-8 tagú zenekar játszott, mert akkoriban a létszám még nem volt elsődleges szempont. Bevezették az úgynevezett zenés felárat, ami azt jelentette, hogy például 18 óráig 2 forint volt egy kávé, utána, amikor a zenekar elkezdett játszani, 2,40. Az árkülönbözetből fizették a zenészeket, és ez is hozzájárulhatott a zenészek teljes foglalkoztatásához.

Csatári Bence:

¹ Az 1925-ben Halléban született táncdalénekes és zenekara nagy sikereket ért el az NDK-ban. Az NKI a hatvanas évek elején sikertelenül tárgyalta magyarországi fellépéséről.

² Sárosi Katalin (1930–2000) a Napsugár nevű énektrióban kezdte pályafutását, majd 1958-tól a Budapest Kávéházban énekelt. Első rádiófelvételét 1959-ben sugározták, majd a hatvanas évek első felében a Magyar Rádió legfoglalkoztatottabb énekesnője lett. A magyar Caterina Valenteként emlegették. Karrierjét egyengette férje, Zsoldos Imre, a Stúdió 11 egyik vezetője.

³ Németh Lehel (1932–2005) a hatvanas évek első felének kiemelkedő táncdalénekes, sokak szerint az első nyugati típusú sztár Magyarországon. 1957-ben már a Magyar Televízió szilveszteri adásában énekelt. A kommunista sajtó üzleti vállalkozásai miatt 1963-tól kikezdte, ezért röviddel ezután emigrált, ami miatt minden slágerét betiltották, illetve mással énekellették el.

⁴ A Holéczy-együttes jazzt játszott, az ötvenes évek botrányzenekara volt a korabeli dokumentumok szerint, amikor még a Kádár-rendszer nem engedte a jazzt elterjedni. Az első „jazzcsatára” a Holéczy-együttes közreműködésével 1958-ban került sor a Margitszigeten. Az eseményről elítélő hangnemben tudósított a sajtó.

Ha jól tudom, diplomázása után a rádiónál is dolgozott, ugye?

Pentz Zsolt:

Igen. A diploma átvétele után jött a rádióban egy munkalehetőség, s így eltöltöttem egy évet a Külföldi Adások Főszerkesztőségén, az angol nyelvű adások szerkesztőségében. Itt volt többek között német, angol és görög nyelvű adás is. Tulajdonképpen ugyanazt sugároztuk, mint a Kossuth Rádió, csak idegen nyelveken. A cél az volt, hogy Magyarországról minél több ismeretet továbbítsunk, de gondolom néha többen csináltuk a műsort, mint amennyien hallgatták. A zene és a sport kis szerepet játszott ezekben az adásokban, s miután én voltam a legfiatalabb, megkaptam a sport rovatot, napi 5 adáspert kellett összeállítanom, de ugyan kit érdekelt a Fradi–Újpest meccs angolul? Egyébként Vitray Tamás⁵ helyére kerültem a rádióba, de a műsorkészítés mellett tudtam tanítani is, párhuzamosan Angyalföldön és Pestújhelyen. Mivel pedagógus vidéken kevés volt, Budapesten meg sok, a fővárosban nagyon nehéz volt főállású státuszt kapni, az illetékesek így akarta megoldani a vidéki pedagógushiányt. Ezért az a megoldás született, hogy csak szeptembertől júniusig kötöttek velem szerződést, és csak arra az időszakra kaptam fizetést. Erre nem lehetett egzisztenciát alapozni.

Csatári Bence:

Nehéz szívvel hagyta ott a rádiót? A Nemzetközi Koncert-igazgatóság⁶ (NKI, másik nevén Interkoncert) hogyan jött a képbe?

Pentz Zsolt:

Teljesen véletlenül. A rádióban létszámleépítés volt, de barátian váltam el tőlük, a személyzetis még segített is nekem, beajánlott több helyre, az NKI pedig úgy került előtérbe, hogy a Semmelweis utca 1-3-ban volt a székhelye, ami nagyon közel esett a Magyar Rádió Bródy Sándor utcai épületéhez. (Onnan a hetvenes évek elején költöztünk Vörösmarty térre.) Az NKI igazgatója, Haraszi Istvánné, egy régi megbízható káder beszélgetett velem először. A beszélgetésünk alapján egyértelmű volt, hogy megfelelek, ezután a gazdasági igazgató mondta el, hogy mi is lenne a munkaköröm. Haraszi Istvánné után egyébként Varga István jött az igazgatói székben a hatvanas évek végén, őt „érdemei elismerése mellett” helyezték oda. Neki már nem jelentett akkora presztízst ez a kinevezés, mert korábban a washingtoni követségen volt kultúrattasé. Őt Horváth József követte, aki a Külügyminisztériumban dolgozott előtte, világlátott, nyelveket beszélő ember volt, ahogy Varga István is. Őt váltotta Orosz László, aki azt hiszem korábban KISZ KB-titkár is volt.

Csatári Bence:

Hogyan kezdődött a karrierje az Interkoncertnél?

Pentz Zsolt:

1965 őszén előadóként kezdtem. Magasabb fizetést kaptam, mint a rádióban, a gazdasági igazgató pedig megcsinálta azt a trükköt is, hogy megállapodtunk 1600 forintban, és mikor odamentem, 1700-at adott. Akkoriban 2-3000 forint körül kerestek az igazgatók,

⁵ Vitray Tamás (1932–) Televíziós személyiség, a sportújságírás egyik nagy doyenje. 1960-tól 2004-ig minden olimpiáról közvetített a Magyar televízióban, ezután a Digi Sport csatornához került. A Színház- és Filmművészeti Egyetem tanára, a Magyar Televízió Örökös Tagja.

⁶ Az NKI a magyar zenészek külföldi menedzselésével – korabeli nyelvhasználattal: impresszálásával – és a külföldi zenészek magyarországi felléptetésével foglalkozó monopolcég volt a pártállam idején. Jogelődje Állami Koncert Igazgatóság néven tevékenykedett.

tehát ez komoly fizetésnek számított. Amikor odakerültem, országokénti megosztásban dolgoztunk, és nem zenei műfajok szerint. Mindenkinek jutott egy pár kapitalista és egy-két szocialista ország, amelynek impresszálnia, menedzselnie kellett a művészeit, akár ők jöttek Magyarországra fellépni, akár a magyar zenészek mentek oda játszani. Az angol nyelvel szerencsém volt, mert így megkaptam Nagy-Britanniát, az Egyesült Államokat és Ausztráliát, emellé pedig Lengyelországot és Csehszlovákiát.

Csatári Bence:

Egy picit kellemetlen kérdést kell feltennem. 1965-ben, amikor az NKI-ben munkát kapott, az Állambiztonsági Szolgálatok Levéltárának iratai szerint Önt megkísérelték beszervezni a hírszerzéshez. Ön viszont ellenállt és nem lépett be a hálózatba. Valószínűleg az angliai kapcsolatok kiépítésével van összefüggésben ez a próbálkozás.

Pentz Zsolt:

Hát ezen meglepődtem, mert amikor ki lehetett kérni az adatokat, hogy rólam jelentettek-e valamit, én úgy döntöttem, engem ez nem érdekel, mert nekem a Kádár-rendszerben igazi hátrányom nem lett, ezért nem kértem ki az iratokat. Legalábbis olyan hátrányom, amit én is észrevettem volna, nem volt, ha meg lett is volna, szerintem nem is azzal függött össze, hogy jelentettek rólam. Nem akartam azt sem, hogy emiatt a baráti vagy munkatársi kapcsolataim romoljanak meg emiatt. Én ezt a kérdéskört már lezártam. Egyébként logikusan gondolkodva már a rádióban is megkönyvékezhetett volna az állambiztonság, mert ott is bizalmi állást töltöttem be, lévén, hogy idegen nyelvű adásokon dolgoztam. De az is életszerű, hogy az Interkoncerthez történt átlépésemkor történhetett meg a megkeresés, hiszen itt az idők során mindenképpen kialakult egyfajta természetes kapcsolat az angolokkal. 1965-ben túlságosan fiatal voltam, nem figyeltem fel ezekre a feltételezett történésekre. Tíz évvel később azonban már 100 méterről megéreztem a Belügyminisztérium (BM) „szagát”, és azt is, hogy a szembejövő mire készül. Akkor az ember rendelkezett már bizonyos tapasztalatokkal, és tudta, hogy sok esetben önigazolásként dolgoztak a BM-esek, kellett valamit írniuk arról, hogy aznap mit csináltak, és éppen ezért sokszor lényegtelen ügyekről is írhattak. De az mindenképpen érdekes hogy ennyire zöldfülű alkalmazottra is felfigyeltek. Azonban egy biztos: a cégnél dolgozóknál voltak, akiknek hivatalból kellett információkat adni. Ilyen lehetett gondolom a párttitkár, a személyzetis, az igazgató. Ők lehettek a BM hivatalos kapcsolatai. Ez nem jelent erkölcsi megítélést, mert ők munkakörükből fakadóan, evidens módon tartották a kapcsolatot a belügyi szervek képviselőivel. De feltételezhetően kellett lennie további embereknek is, akiket azért raktak az NKI-hez, mert alkalmasak voltak a hálózati munkára. Persze sok esetben rájöttek a kollégák, hogy kikkel állnak szemben, de nyilván voltak olyanok is, akik ügyesebbek voltak és meg tudták őrizni inkognitójukat. Volt, ahol könnyebben lehetett beszervezni valakit, mert mondjuk korábban az NDK-ban dolgozott kiküldetésben fontos beosztásban. A BM munkatársai – akiket két-három évenként cserélgettek – folyamatosan kijártak hozzánk. Ugyanaz járt az Országos Rendezőirodához (ORI)⁷ is, valamint a többi könnyűzenei intézményhez. Nálunk értelem szerűen nem az opera csoporthoz mentek beszélgetni, hanem a könnyűzeneihez, és rendszerint oda futottak ki ezek a beszélgetések, hogy nem tudnánk-e jegyet szerezni valamelyik koncertre. Amikor később könnyűzenei osztályvezető lettem, már velem is beszéltek ezek a belügyesek, akik tulajdonképpen mindenkivel haverkodtak és én is

⁷ Az ORI a belföldi koncertszervezésekért volt felelős a Kádár-rendszer monopolcégeként. Hivatalosan 1958. február 1-én alakult meg, bár teljes önállóságát az 1964. december 31-én kelt 2035/1964. számú művelődésügyi miniszteri rendelettel nyerte el, amikor feloszlatták az Állami Hangverseny- és Műsorigazgatóságot.

haverkodtam velük. Dumáltunk a zenei életről, kaptak egy csomó pletykát, megtudhatták, hogy melyik zenész hol lakik, ki kinek udvarol a szakmában. A munkatárs presztízsét pedig emelte az, hogy mi mindent tudott. Közülük többekkel, így Végvári Józseffel⁸ is jóban voltam. Bekopogtak hozzám, megkérdezték, van-e öt percem. Nemigen volt értelme nemet mondani, mert akkor jöttek volna másnap vagy harmadnap is. Ezen túl kell esni, mint az influenzán, vagy mint a rubeolán. A zenész ügynökök közül viszont többen számomra is meglepetést jelentettek. Szerintem a határország és a vámhatóság tartotta kézben egész egyszerűen a közöttük zajló beszervezést azzal, hogy megszarolta őket egy-egy csempészési ügy kapcsán. „Dalos”-t, azaz Vikidál Gyulát⁹ nagyon sajnálom, mert biztosan sokan voltak még rajta kívül ügynökök, de rajta verték el a port.

Csatári Bence:

Szokták emlegetni zenészek, hogy többször jöttek külföldi meghívások, de nem tudtak kimenni azért, mert az Interkoncert nem értesítette őket erről. Mi erről a véleménye? Technikai probléma volt, vagy volt benne szándékosság is?

Pentz Zsolt:

Én szándékosságot az esetek 99 százalékában nem feltételezek, de slendriánságot igen. Az, hogy valaki fogta az egészséget, és azt mondta, „Na, megyek haza, ráér ez holnap”. Ilyet el tudok képzelni, de szándékosságot alig. Akkor nagyon kevés emberrel lehetett időpontra megállapodni, mert az emberek 90 százalékának nem volt telefonja. Tehát nem tudtam felhívni, hogy „Gyere be!”. Ezért aztán a zenészek sokszor benéztek a céghez akár naponta kétszer is. Borzasztó állapotok uralkodtak technikai szempontból, országos hírű művészeknek kellett küldeni táviratot, hogy „Hívjál fel!”. Minden este 5 órakor feladtam 30 táviratot, hogy hívjanak fel, jöjjenek be, mert érkezett szerződésük. Azért az a technikai elmaradottság hihetetlenül bénította és egészen komikussá tette néha az üzleti életet. Ugyanakkor nem lehet azt mondani, hogy az NKI-alkalmazottak teljesen érdektelenek voltak anyagilag, mert áttételesen az éves profitból mindenkinek visszajött valami prémium gyanánt. Az viszont igaz, hogy az önmagában egy adott nap munkáját nem befolyásolta, hogy majd november 7-én jutalmat osztanak. Többünk számára továbbá komoly motiváció volt, hogy egy nyugati szerződés esetén a művészekkel együtt mi is kiutazhattunk. Nagy probléma volt, ami a magyar zenészek Nyugatra jutását nehezítette, hogy ott a hatvanas évektől fogva zenészfesleges volt, ezért kevéssé akartak külföldi produkciókat hívni. Nagyon erős volt a zenész-szakszervezet, főleg Angliában, amely védte a piacot. Akkor még kellett Nyugaton munkavállalási engedélyt kérni, ami azt jelentette, hogy az ottani menedzsernek be kellett mennie a munkaügyi hivatalba, és beadni a papírt, hogy mondjuk meghívja Kovács Katit,¹⁰ hogy megkaphassa a munkavállalási engedélyt. Erre azt mondta az ottani bürokrata, hogy itt is vannak énekesek állás nélkül, nincs szükség külföldiekre. Ha mégis eljutottunk velük odáig, hogy szeretnénk megcsinálni a koncertet, az rengeteg időbe került, miközben az énekesnő tudta, hogy meghívták. És amikor végre megvolt a munkavállalási engedély, akkor kellett

⁸ Végvári József a Belügyminisztérium III/III. Csoportfőnökség zenei intézményeket felügyelő tisztje, legmagasabb fokozata őrnagy. Az állambiztonsági iratok megsemmisítéséről szóló Dunagate botrány kiobbantója.

⁹ Vikidál Gyula (1948–) a P. Mobil, a Dinamit és a P. Box énekes. Elévülhetetlen érdemeket szerzett az *István, a király* című rockopera sikerre vitelében 1983-ban, amikor eljátszotta Koppány szerepét. Belügyi hálózati érintettségét Szőnyi Tamás tárta fel 2005-ben.

¹⁰ Kovács Kati (1944–) A három magyar beatlány egyike, az egyik legsokszínűbb hangú énekesnő, a beattól a rock and rollon, a blueson és a kemény rockon át a gospelig és a spirituáléig mindenféle stílusban otthon mozog. Az egyetlen énekes Magyarországon, aki három táncdalfesztivált is nyert (1966, 1972, 1981).

vízumot kérni. Vízumért csak akkor folyamodhattunk, ha volt munkavállalási engedély, egyébként illegálisan dolgozott volna a fellépő. Na, akkor be kellett adni a vízumkérelmet az adott ország budapesti követségén a munkavállalási engedéllyel, és azt sem adták ki gyorsan. Ugyanúgy elküldték ezt a kérelmet az érintett ország hivatalába is. Nyugaton is megvolt ez a bürokrácia, ott sem volt senkinek érdeke, hogy innen valaki odamenjen. Csak nálunk a közhiedelemben tartják úgy, hogy innen nem engedtek ki senkit, miközben fel sem merült, hogy oda meg nem nagyon engedtek be külföldi zenészeket, mert nem volt rájuk szükség. Angliával az volt a szerencsénk, hogy mi hívtunk meg onnan zenészeket, még ha keveseket, és nem is a legjobbakat. És akkor azt lehetett mondani, hogy mi hívunk meg tőletek, akkor ti is hívjatok meg. Ilyen paritásos alapon megkapta Zalatnay Sarolta,¹¹ az Omega¹² és az Illés¹³ is a munkavállalási engedélyt minden külön értesítés nélkül. Azt viszont nem mondhattam az angoloknak, hogy vegyenek két magyar zenekart, ha mi Angliából csak egyet hívtunk meg. Darabszámra ment az egész. Aztán ami Angliával sikerült, más országokkal nem mindig.

Csatári Bence:

Az első angliai fellépés a magyarok közül az Omegához kötődik. Elmondaná, hogyan sikerült végül is ezt a vállalkozást tető alá hozni?

Pentz Zsolt:

Az alapvető kapcsolat magánvonalon épült ki, az NKI csak később kapcsolódott be a szervezésbe. Úgy tudom a Magyar Rádió angol szekciójának vezetője, a skót Charlie Coutts kezdett el mozgolódni, mert megtetszett neki az Omega. Ő szólt egy barátjának, John Martin londoni menedzsernek, de eleinte szerintem nagyon sok beszélgetés előzhetett meg közöttük a konkrét lépéseket. Én ismertem Charlie Coutts-ot, mivel a főnököm volt korábban a rádiónál. De a kezdeményezés nem tőlem indult. Igazából a végén kerültem képbe. Abban azonban nem vagyok biztos, hogy kizárólag a zene volt az, ami eldöntötte, hogy kit hívjanak meg először. Akkoriban a zenészek közül sokan akartak Nyugatra menni, és sokan mondták közülük, hogy „én vagyok a legjobb”. Miután megtörténtek az előbb említett bürokratikus körök, mehettek játszani Londonba. A történet további része pedig a londoni Omega-fellépésekről már közismert.

Csatári Bence:

Más zenészek hogyan alakítottak ki maguknak kapcsolatokat?

Pentz Zsolt:

Az NKI megkerülhetetlen volt, tehát gyakorlatilag mindenki járt az irodában a magyar élmezőnyből. Volt olyan is, aki bejött hozzám, és szólt előre, hogy van folyamatban lévő tárgyalása magánúton, és ha majd megkötik a szerződést, akkor bejönnek és megmutatják. Ő azt mondta, csak azért szól nekem, hogy nehogyan keresszbe tegyek nekik. Ez egyébként egy jól menő zenekar volt, és nem rossz szándékból szólt, hanem mert együtt akart velünk működni.

¹¹ Zalatnay Sarolta (1947–) a három beatlány egyike, az 1971-es táncdalfesztivál győztese, több nemzetközi fesztivál díjazottja. Készített angol nyelvű nagylemezt is 1973-ban.

¹² Az Omega a legrégebbi, ma is működő rock együttes Magyarországon. 1962-ben alakult a Budapesti Műszaki Egyetem hallgatóiból. Ők álltak legközelebb a nemzetközi világsztár státuszhoz a magyar zenekarok közül és ők adták ki Magyarországon először kihajtható borítójú nagylemezt, valamint CD-t, DVD-t. Több sikeres koncertet adtak 1990 után is a Népstadionban és más nagy nézőszámú helyszínen.

¹³ A klasszikus Illés 1965-től a legsikeresebb magyar beatzenekar volt. A Szörényi Levente-Bródy János szerzőpárost a magyar Lennon-McCartney duóként is nevezték. 1973-as feloszlásuk után 1974-1984 között a magyar szerzőpáros a Fonográf együttesben zenélt, 1983-ban pedig ők írták az *István, a királyt*.

És év végén 150 koncertet teljesített a zenekar az NDK-ban, mert olyan jók voltak. De az is előfordult, hogy a Zalatnay Cinivel együtt élő Frenreisz Károlyt¹⁴ is ki tudtuk küldeni az énekesnő kíséretében, mint zenei tanácsadót. Ez arra vezethető vissza, hogy korábban az énekesek uralták a szórakoztatóipart és nem a zenekarok, így utóbbiak csak úgy tudtak fellépni, ha beálltak egy énekes mögé. Később aztán próbálták háttérbe szorítani a szólóénekeseket, igyekeztek lejártni, félreállítani, rossz számokat énekelteni velük, hogy a zenekar lehessen a fő attrakció. A hatvanas években úgy vélekedett a hivatalos kultúrpolitika, hogy az a normális, hogy elől van mondjuk a Sárosi Kati,¹⁵ mögötte pedig a Zsoldos Imre¹⁶ és kíségyüttese. Aztán a beateseket is betették a régi táncdalénekesek mögé, és ez egyfajta szakmai konfliktushelyzetet teremtett régi és új stílus között, de a beatzenekarok egy idő után a maguk lábára álltak. De a kezdet kezdetén kénytelen-kelletlen kísérték a beategyüttesek a táncdalénekeseket. És akkor fordult elő, hogy elképzeltetlen nevek kerültek egymás mellé kényszer hatására. Egy popzenekar és Honthy Hanna¹⁷ például. Ez volt az úgynevezett esztrádműsor. A rendszer kultúrpolitikája az volt, hogy az a jó, ha mindenki megkapja a magáét. Tehát nem volt rétegműsor a hatvanas évek végéig, és nem fordulhatott elő, hogy kizárólag az Omega, az Illés vagy a Metró lép fel, és csak az jön el, aki ezeket az együtteseket szereti. A koncepció az volt, hogy minden korosztályra kiterjedő műsorra van szükség. Ez aztán odáig vezetett, hogy a fiatalok egy része elkezdte kipisszogni a neki nem tetsző előadókat. Végül kialakult a könnyűzenei előadóknak az a sora, akik el tudtak vinni egyedül is egy estet, és szép lassan letisztult műfajilag is a koncertrepertoár.

Csatári Bence:

Ezek után következett be az a változás, amikor az NKI-ben átszervezték a feladatokat, és ezentúl nem országokért, hanem műfajokért feleltek az alkalmazottak?

Pentz Zsolt:

Igen, ez pedig arra vezethető vissza, hogy minden műfajnak, így a pop-rocknak, táncdalnak, a magyar nótának, vagy a jazznek is megvannak a maguk szakmai titkai vagy specifikumai, és az volt az elképzelés, hogy inkább ezek szerint szakosodjunk. (Ez jellemezte a klasszikus műfajokat is.) Ezután is volt persze átfedés, mert minden országban előfordult mindenféle stílus. De ekkortól nem úgy tárgyaltam, mint a Lengyelországgal szemben felelős magyar üzletkötő, hanem úgy, hogy a lengyel és a magyar jazz exportjának, importjának lehetőségeit vizsgáltam. Emellett létrejött egy 3-4 emberből álló csoport is, akik csak az operával foglalkoztak, továbbá komolyzenei részleg, valamint pop-rock osztály, meg a vendéglátóipari csoport. A cigányzenekarok kapósak voltak Nyugaton, a magyar nótának pedig, amellyel szintén ez a részleg foglalkozott, a Jugoszlávia részét képező Vajdaság lett a nagy felvevőpiaca. A magyarnóta-énekesek tették ki ezen csoport munkájának jelentős részét, de összességében mégiscsak 15-20 művész ment egymást váltva külföldre. Ha azonban úgy hozta a véletlen, vagy az élet, vagy a praktikum, akkor volt átjárás a jazz, a magyar nóta meg az operett, opera között. Én a saját szakterületemen akartam eredményt elérni, ami leginkább erkölcsi siker volt, másrészt utazási lehetőség. Nekem – és gondolom, még sokunknak – az nagyon fontos volt, hogy a kapcsolatépítés és új koncertek szervezése érdekében el lehetett utazni a célországba. Ha akadt olyan célország ahonnan még soha nem jött ide senki, és nem

¹⁴ Frenreisz Károly (1946–) a Metró, az LGT és a Skorpió basszusgitárosa, utóbbi vezetője is.

¹⁵ Sárosi Katalin (1930–2000) eMeRTON-díjas táncdalénekesnő. A hatvanas években sokat turnézott külföldön is. Legnagyobb slágere a *Különös éjszaka*.

¹⁶ Zsoldos Imre (1919–1985) trombitás, karmester. 1948-tól a Magyar Rádió munkatársa, majd a Magyar Rádió Táncczenekarának karmestere és szólistája, a Stúdió 11 egyik alapítója.

¹⁷ Honthy Hanna (1893–1978) színésznő, operettprimadonna.

ment oda sem, annak a felelőse egyszer eljátszhatta azt, hogy kimegy piacot kutatni, de ha annak nem volt eredménye, akkor nemigen utazhatott másodszer, és persze prémiumra sem nagyon számíthatott november 7-én.

Csatári Bence:

Hogyan lett Önből az NKI könnyűzenei osztályvezetője?

Pentz Zsolt:

Ez afféle bürokratikus pályafutás volt, mert ha valaki jól dolgozik mindig, akkor feljebb rakják. Én nem akartam osztályvezető lenni, mert nem akartam 6-8 ember munkáját ellenőrizni és azokért felelősséget vállalni. Nem érdekelt a presztízs, vagy az, hogy 500 forinttal többet kapjak. Még az is változott, hogy hány ember tartozott a vezetésem alá. A Vörösmarty téren egyébként a harmadik és a negyedik emeleten volt az NKI. A negyediken, a sarokszobában – ahonnan remek a panoráma – dolgozott az igazgató, mellette az igazgató-helyettes, aztán a személyzetis és valami kifürkészhetetlen dolog miatt utána én ültem ott, szóval a szobám a Vörösmarty térre nézett. Aztán egy költöztetés alkalmával lekerültem a harmadik emeletre, a hátsó frontra, az utolsó előtti szobába. Na, ezt már úgy éltem meg, mintha lefokoztak volna, pedig nem erről volt szó. Egyetlen előnye ennek az volt, hogy míg a negyedik emeleten az igazgató kijött a szobából és benyitott máshová, a harmadik emeleten soha nem lehetett látni. Az igazgató mellett volt az úgynevezett szólista csoport, a hegedűművészek, zongoraművészek kapcsolattartói, az opera, aztán a színház és a film műfajával foglalkozók. Utóbbi kettő együtt volt és később indult be, amikor már kezdődtek a koprodukciónak, eleinte szocialista, aztán nyugati viszonylatban is. A harmadik emeleten a gazdasági osztály, az útlevelesztály, aztán pedig a pop-rock és a vendéglátó részleg következett.

Csatári Bence:

A vendéglátósok munkáját hogyan felügyelte az NKI?

Pentz Zsolt:

Éves szerződéseik voltak, bárokban, vendéglőkben, kocsmákban zenéltek. Általában két évre is kimehettek külföldre, de akkoriban az volt a felfogás – ami életszerűnek is tekinthető –, hogy ha három-négy évet külföldön dolgozik az ember, utána elszakad a hazájától. Ezért bevett szokás volt úgy intézni az ügyeket, hogy egy-két év után a vendéglátósok is jöjjenek haza, dolgozzanak itthon egy évet, aztán visszamehetnek. Ezek a zenekarok főleg az NSZK-ban, Hollandiában, Belgiumban és a skandináv országokban játszottak. Egy idő után, ha jól ment nekik, kivitték a családjukat is. Stabilan berendezkedtek, kölcsönt is tudtak felvenni, például egy lakókocsira, ha nem akartak lakást bérelni. Mi leginkább a munkakörülményeiket vizsgáltuk, félévi, évi rendszerességgel látogattunk el a zenekarok egy részéhez. A többi magyar könnyűzenei intézmény számára a jó kapcsolattartás érdekében az NKI ajánlott fel külföldi utakat, mert alapvetően nem volt ritka az irigység az NKI-val szemben. Ez valahol érhető is, ha azt veszem, hogy én három hónapot voltam évente külföldön, az az ORI-alkalmazott pedig, akivel egy-egy külföldi zenekar itthoni turnéját bonyolítottuk, Zalakaroson nyaralt. Ezek voltak az „engesztelő áldozatok”, ahogy ugyanez igaz volt a vendéglátósok hazai fellépéseit szervező Országos Szórakoztatózenei Központ (OSZK)¹⁸ is. Utóbbiak is keresztbetehtettek úgy, hogy arra hivatkoztak egy-egy zenész

¹⁸ Az OSZK a vendéglátóipari zenészek magyarországi kategorizálásával, azaz bérbesorolásával, működési engedélyeinek kiadásával, illetve megvonásával foglalkozott. Az Állami Hangverseny- és Műsorigazgatóságtól 1960-ban vette át ezt a feladatot.

esetében, hogy neki nagyon fontos balatoni fellépései vannak, ezért nem engedik ki. Ezt úgy lehetett kivédeni, hogy évente mondjuk kétszer azt mondtuk, hogy jöhetnek velünk külföldi útra, biztosítjuk az anyagi fedezetet, mert a magyar szakszervezetnek is meg kellett ismernie, milyen munkakörülmények között voltak a zenészeik, és ha valami esetleg nem tetszett nekik, akkor elvileg tehettek ellenlépéseket. Az ORI-sokat leginkább szocialista utakra vittük, mert ha nem beszéltek nyelvet, nehéz lett volna kiküldeni őket Nyugatra.

Az NKI, mielőtt meglátogatta a vendéglátóságait, lelevelezte velük a részleteket. Szállást foglaltunk egy közeli szállodában, ahonnan lehetőség szerint több zenekart is meg lehetett látogatni. A zenészek szóltak a kinti munkáltatóiknak, hogy jönnek Magyarországról meghallgatni őket, a magyar delegációt pedig olyankor általában vendégül is látták a fellépés helyén. A kiküldetés általában két hétig tartott, ebbe kellett beleszűrteni elég sok ottani zenekar meglátogatását. Erről jelentéseket kellett írni a kulturális tárcának, amelyekben részletesen be kellett számolni egyebek mellett az együttesek zenei színvonaláról, munkakörülményeiről és az ottani beilleszkedésükről. Persze akadtak félreértések is. Egy alkalommal Kanadában, ahol turnévezetőként jártam, egy helyi újság komisszárnak nevezett. Tehát nem csak itthonról, Nyugatról is kapott az ember néha pofonokat. Egy másik jelenség volt – nem csak a vendéglátós zenében, hanem minden más műfajban – a magánúton történő nyugati fellépés-szervezés, de a magánszervezők is tudták jól, hogy az Interkoncert pecsétje nélkül nincs külföldi szerződés. Megtehették ezek a magánszervezők vagy művészek, hogy lelevezték a részleteket és meg is állapodtak, de utána ideadták nekünk a kész szerződést, amit mi is jóváhagyunk. Az NKI alkalmazottainak 90 százaléka nem csinált abból presztízst, hogy egy-egy szerződést ki hozott tető alá. Végül is az volt a fontos, hogy minél több üzlet jöjjön létre. Persze volt olyan kollégám is, aki ezt nem mindig ismerte fel és néha kekeckedett. Nagyon korlátoznak vagy gonosznak kellett volna lenni ahhoz, hogy ebből ügyet csináljanak. Olyan menedzser típusú embert is ismertem, aki csak úgy bejárogatott hozzánk beszélgetni, felcsipegetett egy csomó információt, az általa felkarolt zenészeknek pedig elmondta, milyen külföldi lehetőségek vannak. A zenészek bejöttek az NKI-ba, és – nem véletlenül – tényleg volt szerződés. Ezek a művészek két helyre fizettek jutalékot, egyrészt annak, aki „szerezte” nekik a szerződést ezzel a nálunk való csevegéssel, másrészt az Interkoncertnek. A jutalékunk egyébként nyolc százalékra rúgott a komolyzenében és tízre a könnyűzenében, ami mindig a szerződésben megállapított összeg tíz százaléka volt. (A művészek viszont nehezményezték, hogy esetenként nyugati gázsijuk egy részét be kellett váltani forintra, továbbá a 8-10 százalékot akkor is be kellett fizetniük, ha a szerződést maguk szerezték. Erre az a gyenge válaszuk volt, hogy „a szabály az szabály”.) Az így összejött bevételt maradéktalanul be kellett fizetni a kulturális alapba. Ez nagyon jó bevételi forrása volt az államnak, a befolyt hatalmas összeg bizonyos százalékát pedig visszaadták jutalmazási lehetőségekre. Ebből adódhattak olyan gondok, hogy a prémiumra visszaosztott alacsony százalék is olyan magas összegre jött ki, hogy a társintézmények megint féltékenyek lettek, mondván, hogy nem elég, hogy bejárják a világot, még jól is keresnek.

Csatári Bence:

Az emigráns zenészekkel, akiket a Kádár-korszakban, illetve már előtte a Rákosi-korszakban is disszidenseknek neveztek, mit lehetett tenni? Azokat ugyanis, akik úgy távoztak Nyugatra, hogy nem jöttek vissza Magyarországra, megbélyegezték itthon.

Pentz Zsolt:

Semmit nem lehetett tenni. Ha híres ember disszidált, akkor az egy darabig eseményszámba ment. Annyi kellemetlenség lehetett belőle az itthon maradt zenésztársakra nézve, hogy egy darabig nem utazhattak arra hivatkozva, hogy éppen nem volt gitárosuk vagy

dobosuk. A magyar zenészek viszont a kelet-európai régió sztárjai voltak, csak sokuknak ez nem volt elég, ők világsztárok akartak lenni, nem felismerve a realitásokat. Ez volt 1979-ben a konfliktus lényege, amikor Erdős Péter,¹⁹ az MHV márkamenedzsere bejelentette, hogy három éven belül lesz magyar világsztár. Ezt a sajtó aztán jól felfújta. Mindenesetre szerintem a legjobb nyugati hiánypótlók voltunk Keleten, sok magyar együttesnek nagy sikere volt a szocialista blokkban, és remekül kerestek. És hosszan lehetne sorolni az egyébként kiváló szólóisták és együttesek nevét. Nagyon nagy úrt sikerült betölteni a világ jelentős területén, de ez többüknek nem volt elég, elhitték – bedőltek a sajtónak és egymásnak is –, hogy Nyugaton is sztárok lehetnek, bár erre is akadt egy-két példa. Ennek ellenére az az igazság, hogy akik a szórakoztatóiparban disszidáltak, többnyire elsüllyedtek. Barta Tamásból²⁰ sem lett nagyobb gitáros azzal, hogy kinn maradt Amerikában 1974-ben. Laux József²¹ viszont nem hiszem, hogy azért disszidált szintén az LGT-ből ugyancsak az Egyesült Államokba, hogy ott nagyobb dobos legyen, mint itthon. A két disszidálás közül egyébként a Bartáé volt a nagyobb esemény, már csak azért is, mert az amerikai turnéről nem jött haza, ráadásul az LGT nimbuszának kialakításából Barta különösen kivette részét. Az ORI akkori igazgatója, Keszler Pál²² – aki valamikor maga is zenész volt, meg egyébként sem rajongott az Interkoncertért – szívesen intézte úgy, hogy a disszidálás miatt az LGT akkorra legyen letiltva, amikor egyébként sem játszanának, mert lemezfelvételük volt. Az ORI és Presser Gábor²³ megegyeztek, és ezután kaptunk értesítést az LGT ideiglenes „letiltásáról”.

De disszidált az NKI-ből is két alkalmazott. Két fiatal, családdal nem rendelkező kollegám, az egyik NKI kiküldetéséből, a másik magánútról nem tért vissza. Több kolleganóm pedig Nyugatra ment férjhez.

Csatári Bence:

Ha már szóba kerültek különböző retorziók, beszéljünk egy kicsit az országok közötti zugkereskedelemtől, a „csencselésről”! Zenészek visszaemlékezéseinek garmadája szól arról, hogy hangfalakban hozták be az ikonokat vagy fogkrémes tubusokban a különböző kis gyémánt darabokat. Nyilván erről az Interkoncert is tudott, de mennyire tudott efelett szemet hunyni?

Pentz Zsolt:

A határon bukott le mindenki, már akit elkaptak. Ezután automatikusan ment a maga büntetőügye. Az NKI-nek semmi köze nem volt ehhez, meg sem kérdeztek bennünket, tehát még odáig sem jutottak el az ügyek, hogy értesítsenek minket. Persze nekem nem kellett tudnom, hogy mikkel seftelnek a zenészek. Ebből kifolyólag tehát még tanúként sem kerültünk szóba. A leghíresebb ilyen eset az Ausztráliából hazaérkező cigányzenekar ügye volt, amelynek tagjai az aranyat hegedűtokokba rejtették. Ez Pécsi József cigányzenekara volt, amely három hónapig volt kint. Ez ahhoz sok idő, hogy egyetlen ember legyen kint velük, ezért felosztottuk ezt az időtartamot három NKI-s kolléga között. Én ki tudtam

¹⁹ Erdős Péter (1925–1990) 1968-tól dolgozott az MHV-nál. Bors Jenő igazgató mögött második emberként jó ideig a könnyűzenei élet befolyásos és tényleges irányítójaként tartották számon a cégnél. Nevéhez fűződik a „fekete bárány” bandák (Beatrice, Hobo Blues Band, P. Mobil) ellehetetlenítése iránti szándék.

²⁰ Barta Tamás (1948–1982) a Syconor, a Hungária, majd az LGT gitárosa. A Hungária első, az LGT első három, valamint Zalathay Sarolta 1972-es és Kovács Kati 1974-es nagylemezén hallható a gitárjátéka. 1974-ben az LGT amerikai turnéja után maradt az Egyesült Államokban, akkori szóval disszidált. Itt bárzenészként, illetve üzletkötőként tevékenykedett. 1982. február 16-án máig tisztázatlan körülmények között meggyilkolták. Emléktáblája egykori lakóháza falán, a budapesti VI. kerületi Izabella utcában látható.

²¹ Laux József (1943–) Az Omega, majd az LGT alapítója és dobosa. 1976-ban Los Angelesben telepedett le.

²² Keszler Pál (1928–1999) az ORI élére 1962-ben került. Ezt megelőzően a Belügyminisztérium ezredese volt.

²³ Presser Gábor (1948–) Az Omega, majd az LGT billentyűse, utóbbi vezetője.

sakkozni magamnak a középső időszakot, mert a vége a legrosszabb, akkor már lazul a fegyelem. A három hónapos turné végén az összezárttság miatt már mindenki utál mindenkit. A műsor színvonala esik, mert minden este ugyanazt játsszák. Szóval a kollégám hozta őket haza. Az egyik zenésznek remegett a keze és megcsörrent benne az arany. Na, erre már a vámosok is felfigyeltek, az összes hangszert megrázták, és irgalmatlan mennyiségű arany ékszer jött össze. Ebből persze rendőrségi ügy lett, még az újság is írt róla sokat. Egyrészt mert nagyon nagy volt az összeg, amit be akartak csempészni, másrészt poénos volt az eset. Egyébként megszabták pontosan az értékhatárt, hogy mekkora értékű csempészárúért milyen büntetés járt. Bizonyos összegű kihágás felett elvették az útlevelet. Ez a határőrség és a vámosok belső működési mechanizmusa alapján történt, ami az Interkoncertet csak annyiban érintette, hogy a büntetett zenészek lekerültek az utazók listájáról, és mivel bevonták egy időre útlevelüket, nem volt értelme azzal a zenekarral foglalkozni. Úgy voltak vele, hogy majd úgyis szól, ha már van útlevele. Egyébként az NKI alkalmazottak és a zenészek között volt egy lényeges különbség, mégpedig az, hogy ők gyakran utaztak, mi meg ritkán. A gyakori utazó napi szinten tudta követni a csempészek szokásait, illetve a vámosok észjárását. Mondok egy példát: bejött a zenész és azt mondta: te, a fogkrémtubus már nem megy. Mert egy időben kinyomták a fogkrémet a tubusból, kifelé abban vitték a dollárt, befelé pedig abba tették a gyémántot. Egy idő után rájöttek a vámosok. Én évente csak néhányszor utaztam, nem tudhattam, hogyan mennek ezek a dolgok. A zenész ilyen szempontból jó haver volt, mert szólt, hogy mi az, amit megengednek a határon. Egyébként mindenkinek saját esze és vérmérséklete döntötte el, hogy csinált-e ilyesmiket.

Csatári Bence:

Másfajta fegyelmi ügyek is előfordultak az Interkoncert háza táján. Zalatnay Sarolta az LGT együttessel 1975-ben az akkor Szovjetunióhoz tartozó Kárpátalján is koncertezett, de a helyiek felháborodva keresték meg levélben Vitányi Ivánt,²⁴ a Népművelési Intézet igazgatóját, mert szerintük az énekesnő erkölcstelenül viselkedett és túl rövid miniszoknyát hordott a színpadon. Vitányi továbbította a panaszt Kornidesz Mihálynak,²⁵ az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya (TKKO) vezetőjének. A szocialista erkölcs egyébként is nehezen körülírható fogalom volt, egyáltalán, hogyan lehetett ezekhez a normákhoz igazodni?

Pentz Zsolt:

Efféle nem csak a Zalatnayval történt meg, mert mondhatnám, hogy évente négy-öt-hat zenekar ment ki a Szovjetunióba. Óhatatlan, hogy valamelyiknél beütött egy ilyen gikszer. A szovjet koncertszervező monopolcéget, a Goszkonzertet ugyanakkor mindig vendégül láttuk, hogy válassza ki a zenekarokat, amelyeket fel akar léptetni Szovjetunióban. Mi megmondtuk nekik, az anyagi és technikai feltételeket, ők pedig megnézték a koncertet és eldöntötték, megveszik-e a produkciót. Ilyen alkalmakkor Magyarországon elvittük a kollégákat a kinézett együttes fellépésére, vagy „steril” körülmények között egy stúdióban, illetve egy próbateremben bemutattuk, mire képes a zenekar, hogy néznek ki a tagok, milyen a zenéjük. Tehát ilyen értelemben a Goszkonzert is biztonságra játszott. A fenti eset úgy

²⁴ Vitányi Iván (1925–) szociológus, esztéta, politikus, a rendszerváltozás után országgyűlési képviselő. 1950–1957 között a Népművelési Minisztérium Zene- és Táncművészeti Főosztályának munkatársa volt. 1972-ben a Népművelési Intézet igazgatójává, majd 1980-ban a Művelődéskutató Intézet igazgatójává nevezték ki. 1986-ban az újonnan alakult Országos Közművelődési Központ főigazgatói tisztét töltötte be 1992-ig.

²⁵ Kornidesz Mihály (1930–) 1961-től az MSZMP KB TKKO munkatársa, 1973–1983 között osztályvezetője. 1983–1987 között a Magyar Televízió elnöke volt, majd 1988–1989-ben phenjani, 1989–1990-ben pedig tiranai nagykövet. 1980–1988 között az MSZMP KB tagja volt.

játszódhatott le, hogy Zalatnayék kimentek a színpadra, amely előtt ott ült a helyi idősebb korosztály, akik életükben nem láttak még ilyet, és a koncertet nézve azt érezték, hogy felborult a lenini értékrend, és írtak egy levelet a helyi pártbizottságnak, amelynek első dolga volt, hogy feljebb passzolja a levelet. A vége az lett, hogy a Goszkoncertes kolleganőmet leteremtették, hogy miért engedett meg bizonyos lazaságokat a színpadon. Ehhez hasonló esetek mintegy két évente egészen biztosan előfordultak. Én például nagyot buktam az Edda²⁶ együttessel, mert a szovjetek szerint kigúnyolták a munkásosztályt. Pedig azt hittem, az alatt a két hónap alatt, amíg az Edda a Szovjetunióban koncertezik, nyugodtan alhatok, nem lesz semmi probléma. Ehelyett a Zalatnayékéhoz hasonló vélemény írtak a nézők, ugyancsak a helyi pártbizottságra, és hasonlóan is játszódtott le a folyamat. Akkor már Kőhádi Zsolttal, a TKKO könnyűzenei referensével kellett tárgyalnom, és természetesen megígértem neki, hogy a jövőben ügyelünk a szocialista országokba kiküldeni szándékozott műsorok ízlésbeli, tartalmi, tehát egyszersmind politikai minőségére, illetve törekedni fogunk arra, hogy ilyen esetek ne forduljanak elő többé. Ezzel le is volt zárva az ügy. Vitányi idősebb volt, Kőhádi fiatalember, ő másképp állt hozzá. A beszélgetés végén barátságosan váltunk el egymástól. Gondolom ő is tudta, hogy én mikor mindent megígérek, azt mondom magamban, hogy az egész ügy le van sajnálva.

Sokszor a leghetetlenebb dolgok fordultak elő. Gondolná például, hogy bele lehet kötni Koós Jánosba?²⁷ Ő akkora sztár volt Szovjetunióban, hogy hozzá fogható külföldit hirtelen nem tudok mondani. Moszkvában lépett fel, és akkora sikere volt, hogy elénekelte a repertoárját, ráadásként még egyszer az egész műsort, és még mindig tombolt a közönség, de ezen felül már nem volt más a repertoáron, csak egy-két angol szám, azokat is elénekelte angolul. A koncert másnapján mit sem sejtve bementem reggel az Interkoncertbe, ahol már a főnököm várt, hogy menjek be a nagyfőnökhöz, mert telefonált a minisztériumból a még nagyobb főnök, akinek telefonált Aczél György²⁸ elvtárs, hogy hogyan fordulhat elő, hogy imperialista nyelven énekel Koós János a mi drága szovjet barátainknak. Onnan tudta, hogy a reggeli rádióműsorban Kulcsár István²⁹ moszkvai tudósító örömmel számolt be arról, hogy akkora sikere volt Koós Jánosnak, hogy még angolul is kellett énekelnie. Kulcsár István végre tudott adni egy rendes kis színes anyagot, a leszúrását viszont megint én kaptam.

Csatári Bence:

Egy másik alkalommal meg azt lehet olvasni a dokumentumokban, hogy Karel Gott³⁰ csehszlovákiai énekest akarták Magyarországra hozni. Ennek végül lett eredménye?

Pentz Zsolt:

Karel Gott személy szerint nem akart Magyarországra jönni. Ő Kelet-Európában és az NSZK-ban a legnagyobb sztár volt. „Az aranyhang Prágából”, ez volt a lemezeire írva, amelyek tucatjával jelentek meg Nyugat-Németországban is. Ő volt az egyetlen igazi keleti, aki Nyugaton karriert csinált. Minek jöjjön el Magyarországra? De a magyarok, főként az ORI, presztízst csináltak abból, hogy a „csehszlovák” énekes még nem járt nálunk, amiből

²⁶ Az Edda hard rock zenekar 1974-ben alakult Miskolcon, Halász József vezetésével. Emblematikus frontembere Pataky Attila, aki számos sikerre (platina és aranylemezek, teltházás Sportcsarnok-beli koncertek) vezette a csapatot.

²⁷ Koós János (1937–) A hazai táncdalénekesek kiemelkedő egyénisége, a táncdalfesztiválok állandó résztvevője.

²⁸ Aczél György (1917–1991) a Kádár-rendszer első számú kultúrpolitikus, a művelődésügyi miniszter helyettese, majd első helyettese, illetve az MSZMP KB kultúrát felügyelő titkára 1967–1974 és 1982–1985 között. Nevéhez kapcsolják a „3T”, azaz a támogatás-tűrés-tiltás elvét a kulturális életben.

²⁹ Kulcsár István (1932–) a Magyar Rádió moszkvai, később New York-i tudósítója volt, a hírszerkesztőségben, majd a külpolitikai szerkesztőségben dolgozott. Aranytollas újságíró, több könyv szerzője.

³⁰ Karel Gott (1939–) cseh énekes, szülei sziléziai németek, „Kelet Sinatrója”, „Prága aranyhangja”.

arra a téves következtetésre jutottak, hogy biztos haragudnak a „csehszlovák” elvtársak. Mondták ezt annak ellenére, hogy igazából az ORI sem akarta annyira ezt a fellépést. A többi szocialista ország akart magyar művészeket, mi azonban gyakorlatilag – most maradván a pop-rocknál – nem akartunk a keleti blokkból sokakat importálni, mert egy NDK-s zenekart nem lehetett eladni a magyar közönségének. A jazz másik kategória, ott szovjet, lengyel, esetleg cseh zenészeket fogadtunk, nekik garantált volt a közönségük Magyarországon. És ez komoly konfliktus volt, hogy a Goszkoncert állandóan szovjet pop-rock együttest akart ideküldeni, miközben nálunk sokkal jobb zenekarok voltak, mint ott. Eközben pedig jelentős mennyiségű szovjet jazz zenészt vettünk, akár dupla gázsíért is. De ők meg mindemellett nem a jazzt, hanem a pop-rockot erőltették. Nálunk is lehetett volna vadhajtsásként erőltetni, hogy vigyük ki például a Benkó Dixieland Bandet (BDB)³¹ Csehszlovákiába, de nem tudom, hogy ennek mennyire lett volna értelme. Pláne, hogy a BDB nyugatra könnyen eladható volt. A magyar rockzenekarok, például az LGT³² vagy a Skorpió³³ ugyanakkor nagy sikereket ért el Csehszlovákiában és Lengyelországban.

Csatári Bence:

A Skorpiónál maradván: hogyan fordult elő az, hogy a zenekar kétfelé szakadt, és egyik fele nem ért oda az adott koncerthelyszínre, míg az együttes tagjai közül Szücs Antal Gábor és Papp Gyula ketten játszották le a program felét, nem várva meg, hogy a többiek megérkezzenek? Az Interkoncert alkalmazottja nem tudott ráhatni a zenészekre, hogy tessék elindulni, mert különben lekésik a turné következő állomását?

Pentz Zsolt:

Nem. Ez fakadhatott – hogy mondjam – a lazaságból. Ami általában azt jelenti, hogy nem lehetett befolyásolni, mikor indulnak a zenészek. Megbeszélték sokan közülük, hogy majd találkozhatnak egy adott helyen és együtt mennek, de sokszor előfordult, hogy valaki később és akkor az egész társaság késésben volt. Az is bevett szokás lehetett bizonyos esetekben, hogy külön utaznak. A „Varsóban elveszett a Somló” LGT-sor is megtörtént élményen alapul. Előfordult többször az is, hogy a Locomotiv GT és más zenekarok egyazon nap egymás utáni fellépéseinek a közönséget cserélték. Egy teremben le volt kötve két-három koncert, és a zenekar le is játszotta azokat, csak a közönséget zavarták ki a két előadás között, majd eltelt egy óra szünet és akkor jött a következő, mint a moziban. Hogy a második, harmadik koncertnek a színvonala időnként milyen volt, azt ne firtassuk. De az is megtörtént, hogy a Generál³⁴ „túljátszotta magát” Lengyelországban 1975-ben, ami miatt a következő évben nem is rendelték meg őket. De ebből nem lehetett semmiféle konfliktus, mert a megrendelő fizetett, az NKI meg teljesítette a kéréseket.

Csatári Bence:

³¹ A Benkó Dixieland Bandet Benkó Sándor (1940–) alapította 1957-ben. A fúvósszekcióval játszó együttes legendás fellépési helye volt a Béka klub, amely a botrányok miatt hamar elhíresült.

³² Az Locomotiv Grand Turismo (LGT) 1971-ben jött létre, az első magyar supergroupként Presser Gábor, Barta Tamás, Frenreisz Károly, Laux József felállásban. A zenekar sikert sikerre halmozott nemzetközi fesztiválokon Presser Gábor pedig 1973-ban megírta az első magyar musicalt, a *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról*-t.

³³ A hard rockot játszó Skorpiót 1973-ban alapította Frenreisz Károly, Szücs Antal Gábor, Papp Gyula és Fekete Gábor. A zenekar többször átalakult, játszott Új Skorpió néven is a nyolcvanas években.

³⁴ A slágeres rockzenét játszó, 1971-ben alakult Generál együttes 1972-től kezdte működését Révész Sándor énekessel, aki 1975-ig maradt a zenekarban, őt Horváth Charlie követte az énekesi poszton. A keleti blokk országaiban nagyon keresettek voltak, több évben alig játszottak Magyarországon a sok külföldi felkérés miatt.

A lengyeleknél nagyon érdekes momentum még, hogy a korabeli dokumentumok szerint 1975-ben szerettek volna Nyugat-Európa több világvárosában, így Bécsben, Párizsban, Londonban és Münchenben is kirendeltségeket nyitni. Lehetett ennek egyáltalán valamiféle realitásalapja?

Pentz Zsolt:

Nem, semmi. Biztos egy olyan ember vetette fel, akit az adott helyen nem mertek lehurrogni, tehát valamiféle nagyfőnök. Így születnek mindig az igazi nagy hülyeségek, senki nem mondja meg az igazat a kezdeményezésről a félelem miatt. (Szerintem ez ma is így van.) Nem is hallottam erről, de elképzelhető. Valaki biztos felkarolta az ötletet és látta már magát a párizsi ügynökség élén. De volt, hogy közös szocialista fesztivál gondolata is felmerült, hiszen a keleti blokk országai között minden téren szóba került az együttműködés. Ebben nagyon sokszor az NDK-sok jártak elől, ők a bornírt ötletekben nagyon erősek voltak. Az volt ennek a filozófiája, hogy a közös megjelenéssel erősítjük a szocialista összetartozást. Lengyelországban meg is rendezték a szocialista államok egymás között a maguk kulturális seregszemléjét.

Csatári Bence:

Ha már itt tartunk, érdemes arról is néhány szót szólni, hogy hogyan jutott ki egy-egy magyar zenész a cannes-i fesztiválra.

Pentz Zsolt:

Elméletileg bárki jelentkezhett a fesztiválra, de alapvetően ügynökségek, hanglemezkiaadók, szerzői jogvédő irodák, a műfajjal foglalkozó cégek delegálhattak külön-külön résztvevőket. A magyar cégek közös standot csináltak, ami pusztán anyagi okokra vezethető vissza, nem az összetartásra. A hanglemezzgyár külön koncepcióval ment ki, más művészeket akart előtérbe tolni, mert a lemezpiacra más kell, mint mondjuk a rádióba. Itt mindenki, aki a zeneiparban dolgozott, ott lehetett erejének és képességének mértékében. A Neont³⁵ az MHV toltá előtérbe, de elvileg egymástól függetlenül is megjelenhettek magyar produkciók. A közreműködés legfeljebb a bérleti díjakban mutatkozott meg, hogy olcsóbban jöjjünk ki. Az a hiedelem azonban nem igaz, hogy a küldöttek nem tudtak idegen nyelven. Bors Jenő,³⁶ az MHV igazgatója beszélt nyelveket, Keszler Pál, az ORI igazgatója ugyan nem, de az Interkoncert igazgatója és a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat delegációja igen. Itt tárgyalni is kellett, a küldöttek 90-95 százaléka beszélt valamilyen idegen nyelvet, sőt még arra is figyeltek, hogy ne a német-spanyolos menjen ki, hanem lehetőleg a német, francia és az angol referens. De az is igaz, hogy az Erdős Péter nem tudott nyelveket.

Csatári Bence:

A másik ehhez hasonló megmérettetés a tokiói Yamaha Fesztivál volt

Pentz Zsolt:

³⁵ A Neoton 1965-ben alakult, majd az 1968-as táncdalfesztivált megnyerte. A nagy felfutást a diszkóslágerek előadásával érték el, amelyet – tehetségükön kívül – Erdős Péter pártfogásának is köszönhetnek. Ennek következtében jutottak el a tokiói Yamaha Fesztiválra, ahol 1983-ban megnyerték a nagydíjat.

³⁶ Bors Jenő (1931–1999) az MHV élére 1965-ben került, és azt a rendszerváltozásig igazgatta. A zenei műveltséggel is rendelkező igazgató a könnyűzenei ügyeket általában Erdős Péternek szignálta, de a végső szót vitás helyzetekben ő mondta ki. Számos zenekart ideológiai alapon lehetetlenített el, másokkal a rentábilis elvét követve kompromisszumot kötött.

Ezt a reklámfesztivált a Yamaha cég találta ki a zongoramárkájuk népszerűsítésére. Az első sikere ezen az Omegának volt a *Gyöngyhajú lány*-nyal. Az NKI részéről azon az alkalmon nem volt ott senki, mert azt a lehetőséget az Omega magának kaparta ki, nagyon nehéz körülmények között, de megoldották. Mi meg hagytuk, mert ebben az esetben is az volt a felfogás, hogy ha nem lesz a rendszer kárára, akkor miért ne csinálják. A szervezők országanként csak két fő, a szólista és a zeneszerző útiköltségét állták. Na, akkor ment az agyalás az Omegában, hogy ki menjen Tokióba, végül, ha jól emlékszem néhányan mentek, méghozzá úgy, hogy hiába küldött a Yamaha cég két vagy három repülőjegyet, ezeket az Omega nem vette fel, hanem Szibérián keresztül a japán Yokohamáig elutaztak vonattal és hajóval forintért. Tokióban aztán azt mondták, hogy adják nekik oda a két repülőjegy árát, mert nincs pénzük. Ebből a Yamaha Fesztivál is tanult, mert attól kezdve azt mondták, a repülőjegy be nem váltható, vissza nem váltható, azt küldjük, és azzal kell utazni. Különben szerintem később odafigyeltek arra, hogy azokból az országokból, ahol nem volt jelen a Yamaha, ne mindig a legjobb dal jusson be, mert ha az nyer, esetleg árt az üzleti érdeküknek, mert ott nem fognak eladni Yamaha zongorát. Tehát nem lett volna jó a japánoknak, ha a kevésbé jelentős országok nyerik a fesztiváljukat. Általában több dalt küldtünk ki, nem egyet, hanem hármát-négyet, és sokszor a kevésbé jót választották. (Persze ez lehetett szerkesztési elv is.) A szervezőknek az volt a céljuk, hogy olyan ország nyerje meg a fesztivált, ahol a piacot kinyitották előttük. Más volt például a helyzet, amikor az Arany Orfeusz Fesztiválon, Bulgáriában Zalatnay Cini megnyerte az első díjat, mert az annyira jó volt, hogy az már ciki lett volna, ha megint a szovjet énekes nyer. Én zsűritagként voltam ott. A Neoton-korszakban levő Yamaha fesztiválon Csepregi Éva Leslie Mándokival (*Dschinghis Khan*) képviselte Magyarországot. Végvári Ádámot, a zenekar gitárosát, aki Csepregi Évával duettben énekelt jó néhány slágert, arra a két hétre Erdős kirakta a zenekarból. A japánoknak pedig mindegy volt, hogy ki alakítja a marcona férfit a szőke törékeny nő mellett. Az eredmény azonban nem igazolta ezt a sakkhúzást.

A Yamaha fesztiválon egyébként rendszeres résztvevők voltunk élvonalbeli szereplőkkel. Katona Klári, Koncz Zsuzsa, Kovács Kati, Szűcs Judit további kiválóságaink is léptek ott fel. Két alkalommal magam is jártam a fesztiválon.

Persze voltak olyan zenekarok, mint például az Omega, amelynek az image-éhez hozzátartozott, hogy szembe mert menni a rendszerrel, ha csak finoman is. Nekem az volt az érdekem, hogy ez az attitűd ne jusson el arra a szintre, amiből baj lehet, az ne haladja meg az én szintemet, mert az engem is elsodorhatott volna. Az ominózus Kisstadion-beli Omega-koncerten a szovjet delegáció megnézte ugyan a bandát, de hiába akarták a legjobbakat, azaz többek között őket, nem köthettek szerződést velük, mert az túlment az ő ízlésükön. Az Expressz együttest³⁷ viszont szerették és el is vitték. El tudom képzelni, hogy a Kisstadion-beli volt az egyik legjobb Omega-koncert, mert az oroszoknak játszottak. Kóbor János, az énekes mindössze két „cigánykereket” vetett volna, ha csak a magyar közönségnek és nekem játszottak volna, de amikor ott ültek az oroszok, csinált még két dupla szaltót. Addig fokozta a koncert hatását, olyat csinált, ami már nem csak az oroszoknak, de nekem is alig fért bele. Kóbor pedig elmondhatta magáról, hogy ő az egyetlen, aki megteheti, hogy nemet mondjon a szovjeteknek.

Csatári Bence:

³⁷ Az Express együttes kommersz slágerzenét játszott, az 1963-as Ki mit tud?-on első díjat nyert. A XIII. kerületi KISZ-bizottság dixielandzenekaraként alakult, nevét pedig az ORI adta.

A szovjet viszonyokról rengeteg sztorit lehet hallani. Amikor például 1985-ben meghívták a Karthago zenekart,³⁸ vezetőjük, Szigeti Ferenc, a már addigra gyakorlatilag feloszlott Karthago helyett az *István, a király* című rockopera címszerepét éneklő Varga Miklósról elnevezett együttest, a Varga Miklós Bandet vitte ki magával, de Karthago néven koncerteztek. Ilyen pikáns dolgokat is meg lehetett csinálni retorzió nélkül?

Pentz Zsolt:

A turnét egy évvel előtte le kellett kötni, és nem hiszem, hogy egyedül a Szigeti volt a Karthagoból de az is igaz, hogy egy-egy tag cseréje fel sem tűnt, mivel akkor még nem voltak arcképes óriásplakátok, tehát teljesen mindegy volt, ki megy, csak az emberek száma stimmeljen. Érzek a zenekarvezető részéről ebben a történetben némi dramaturgiai túlzást, de nem tudok biztosat mondani. Ahogy szerintem eléggé feltupírozzák a zenekarok azt is, amikor arról mesélnek, hogy állandóan megfigyelték őket koncertkörútjaik során. Nyilván ezek egy része igaz lehet, de a Szovjetunió-beli fellépésekre, így Kárpátaljára is el kellett kísérenie a magyar zenészeket – így a Karthagot is – az ottani Goszkoncert-alkalmazottaknak. A kísérők magyar nyelvterületen általában kárpátaljai gyerekek voltak, mert csak ők tudtak magyarul a Szovjetunióban. Úgyhogy egyáltalán nem lehetett furcsa, hogy ők magyarul szólaltak meg, még ha mások másként is emlékeznek. Volt köztük egy Zoli nevű korábbi birkózó. Ő azzal dicsekedett, hogy milyen sokat utazik, megjárta már Szovjetunió legtöbb részét, még Kazahsztánt is, ahol gyümölcsöt vett, aztán az északibb területeken eladta. Ő így utazott, így találta meg számítását.

Csatári Bence:

A külső megjelenés is számított a férfiaknál ugyanúgy, mint a nőknél. Kelet-Európában, főleg Szovjetunióban azt is ellenőrizték, hogy ne legyen túl hosszú a hajuk.

Pentz Zsolt:

Igen. Somló Tamás³⁹ is nyilatkozta, hogy Prágában elküldték fodrászhoz, aztán utána mehetett fellépni. A hajhossz megítélése egyébként teljesen szubjektív volt, a zenész mindig azt mondta, hogy nem is olyan hosszú a haja, de akkor is előfordulhatott, hogy a háta közepéig ért. Nem tudom, hogy ki találta ki, de aztán elterjedt a gyufaméret alkalmazása a hajhossz mérésére. Ez úgy nézett ki, hogy ha olyan hosszú volt a haj, mint a gyufásdoboz hossza, addig jó volt, azon felül hosszúnak minősült, így ez vált mércévé. A zenész persze nem akarta itthoni imidzsét azzal tönkre tenni, hogy már két héttel a turné indulása előtt rövid hajjal, gyufahosszúságú hajjal szaladgált. Ezért egy hétfő reggeli indulás például úgy zajlott, hogy vasárnap este elment még sötétedéskor a borbélyhoz és levágatta haját, és akkor titokban ment a reptérre vagy az állomásra, nehogy így meglássák. A zenészek abban bíztak, hogy gyorsan nő a hajuk és a turné közepére már ugyanolyan hosszú lesz, mint itthon, és a turné második részén már tényleg ugyanúgy néztek ki, mint előtte. Tulajdonképpen mi is megtettük a kötelességünket, hogy rövid volt a haja, aztán, hogy időközben megnőtt, azzal nem törődött senki. Elméletileg erre a rendszabályra mindenkinek fel kellett hívnunk a figyelmét. Na, de itt megint számított a stílus is. Ha nem kemény rockot játszott az illető, nem tűnt fel annyira a hosszú haja, mint annak a zenész rockernek, aki rázza a sörényét. Megcsinálták azt is, hogy összefogták a hajukat egy gumival, lenyalták, és úgy mentek ki a színpadra, ezzel a trükkel teljesen úrigyerekeknek néztek ki.

³⁸ A Karthago zenekart Szigeti Ferenc alapította 1979-ban. Legnagyobb visszhangot az keltette körülöttük, hogy 1981. február 13-án Székesfehérvárott koncertjükön agyontapostak egy rajongót. Emlékére írták a *Rekviem* című számukat. 1985-ben feloszlottak, majd 1990-től kisebb-nagyobb megszakításokkal együtt is zenélnek.

³⁹ Somló Tamás (1947–) az Omega tagja, majd a Non Stop és az LGT basszusgitárosa, szaxofonosa.

Csatári Bence:

A szovjet viszonyokat sok esetben lemásolták a hazai állapotok, ami sajnos a technikai felkészültséget illetően néha kínos szituációkat szült. Mondják, hogy a magyar felmenőkkel is rendelkező világhíres Suzi Quatro⁴⁰ is nehézségekkel küzdött az 1977-es pécsi fellépésén, noha nem is tudott róla.

Pentz Zsolt:

Általánosságban elmondható, hogy a pop-rock zenekaroknak az idők során sokat fejlődött a technikája, egyre nagyobb igényekkel léptek fel, és így egyre kevesebb hely lett alkalmas a nagyszabású koncertekre. Előfordult, hogy a Népstadionban is az egész ország zenésztársadalma összeadta a cuccát, hogy megfeleljen valakinek. Később kialakult az, hogy saját cuccokat hoztak, de annak is megvolt a megfelelő igénye. A külföldiek általában több kamionnal jöttek, emiatt a színpadi helyigényük is nagy volt. Viszonylag könnyen le lehetett ellenőrizni előre, hogy oda befér-e a zenekar vagy nem fér be, elég magas, elég széles, elég mély-e a színpad, illetve hogy elférnek-e a hangfalak. Előfordult azonban olyan vis major is, amire előre nem lehetett felkészülni. Amikor Suzi Quatro itt volt, nemcsak Budapesten volt koncertje, hanem vidéken is. Pécsen adódott olyan probléma, hogy – ahogy egy lakásban is megesik – lecsapta a biztosítékot az együttes felszerelése. Mai szemmel hihetetlen, mert egy egyszerű énekesnőről, és nem egy angolszász nagy rock együttesről volt szó. A hibát értelmezve az is lehet, hogy az ottani drótokat még a háború előtt fektették le. Lényeg az, hogy majdnem elmaradt a koncert és csak úgy sikerült megoldani, hogy pótlólagos áramforrást kellett szerezni, ami a lakosság terhére valósult meg úgy, hogy időnként lekapcsolták az áramot egy-egy lakótelepen. Én nem értem hozzá, nekem mesélték, hogy ide-oda kellett kapcsolgatni az áramforrásokat, hol az egyik, hol a másik lakóteleptől kellett elvenni az áramot. Suzi Quatro és a közönség pedig természetesen mit sem tudott erről.

Csatári Bence:

A magyar zenészek mennyire fogadták el az irányítást, illetve azt, hogy az Interkoncert menedzseli őket?

Pentz Zsolt:

A zenészek többsége realista volt és „Ez van!” mondással közös érdekből a körülményekhez képest jó együttműködést alakított ki az Interkoncerttel. Nem a zenei tudással, műveltséggel volt igazán gond, hanem inkább azzal, ha valaki igazi művésznek hitte magát, miközben valójában nem volt az. Ez okozott bennem konfliktust. Ha tényleg művész volt az illető, akkor bármit megtehettem velem, akkor attól elviseltem bármiféle hülyeséget. Pozitív példaként lehet említeni mások mellett Koncz Zsuzsát,⁴¹ aki intelligens módon együttműködött velünk. De ilyen volt Presser Gábor vagy Katona Klári⁴² is. Az egyik táncdalfesztiválon például két fiatal tűnt fel. Egyikük nagyon tehetséges, a másik pedig nagyon jó hangú énekesnő. Mind a kettőnek küldtem táviratot, hogy gratulálok, és kértem, hogy keressenek fel. Másnap reggel megyek be – én mindig korábban jártam be engem nem

⁴⁰ Suzi Quatro (1950–) Nagy-Britanniában tevékeny, amerikai énekesnő-zeneszerző, basszusgitáros és színész. Ő az első női basszusgitáros, aki komoly sikereket ért el a rockzenében.

⁴¹ Koncz Zsuzsa (1946–) a három legnépszerűbb beaténekesnő egyike, kísérte az Omega és az Illés is. Az 1962-es Ki mit tud?-on Gergely Ágival duettben nyert. Több tucatnyi nagylemeze jelent meg, többek között az Illés, a Metró, a Fonográf, a Tolcsvay Trió és a KFT együttesek kíséretével.

⁴² Katona Klári (1953–) az 1972-es táncdalfesztiválon tűnt fel, majd Demjén Ferenc, Presser Gábor és Sztevanovity Dusán írt neki dalokat.

zavart a korán kelés – és már ott áll egy csaj a folyosón, a szobám előtt nyolckor. Tudni kell ehhez azt, hogy fél kilencig ember nem volt ebben az épületben. Ő volt a fekete hajú hölgy, aki ugyan jól énekelt, de akkor még semmi különöset nem nyújtott a produkciója. A szőke nő csak három hét múlva libegett be, egy balatoni nyaralásra hivatkozva. Mégis, tehetsége okán az utóbbinak csináltattunk plakátot, amin szép szőke hosszú, egyenes haja volt, de időközben rövidre vágatta és begöndörítette a frizuráját, mert olyan kedve volt. Én meg ott álltam a nagyjából három havi fizetés értékű plakáttal, amit ki lehetett dobni, mert más fazon volt rajta. Mind a kettővel voltam fesztiválon. A szőke elhozta a férjét, aki azt mondta, hogy szövegíró. A fekete hajú hölgy barátja viszont azt mondta, csináljátok, ahogy jónak gondoljátok, én megbízok bennetek, biztos jó kezekben van a barátnőm. Ezt csak azért meséltem el, mert szerintem ebből is látszik, hogy nem rajtam, illetve az NKI-n múltott, hogy melyikük vitte többre, hanem azon, hogy mennyire vette komolyan a saját életét. A fekete hajú énekesnő jobban tudott érvényesülni a későbbiekben.

Csatári Bence:

A menedzselésről egész regiment urbán legenda járja, ilyen például az, hogy Henry Kissinger⁴³ amerikai külügyminiszter közbenjárásával tudott csak az LGT kijutni Amerikába. Ezekben mennyi a valóság? Az LGT-nek egyébként is elég sok tüskéje lehetett az Interkoncert felé, ahogy kivettem a velük készített interjúkból. Állítólag nem értek oda időben 1972-ben a Lincoln Fesztiválra, mert az Interkoncert egyik alkalmazottja odaszólt az osztrák-magyar határra, hogy ne engedjék át őket Ausztriába.

Pentz Zsolt:

Először is: majd amikor megkérdezi Kissingert erről, akkor kapja meg a helyes választ. Hogy is mondjam csak, én ezt elképzelhetetlennek tartom. Mondok erre egy másik példát, amelynek szemtanúja voltam. Állok a Vígadó sarkán valakivel. Ringo Starr érkezett. Hatalmas tömeg volt, egyszerűen nem lehetett a közelébe férközni. Másnap viszont megjelent egy egész oldalas riport, *Négyszemközt Ringo Starral* címen. Az LGT-s sztoriban az a bátorság, hogy a Kissinger még inkább bizonyíthatatlan.

Csatári Bence:

Ha már a határátlépéseknél tartunk, érdekelne, hogy például amikor kiment a Vágtázó Halottkémek (VHK)⁴⁴ együttes Hollandiába, meg a Bizottság zenekar⁴⁵ NSZK-ba turista útlevelel, hogyan kezelte ezt az Interkoncert?

Pentz Zsolt:

Ez a nyolcvanas évek közepe táján történhetett, amikor nálunk már egy kicsit enyhült a politikai rendszer. Másrészt az illető országokban sem volt erős zenész szakszervezet, tehát nem fordulhatott elő, hogy ők megakadályozzák a fellépésüket, elkérik az útleveleket, és megkérdezik, hol van benne a munkavállalási engedély? Feltehetően nem is volt akkora esemény, ahol ők felléptek. Volt az ilyen esetekkel kapcsolatban egy alapvető felfogásunk: ha

⁴³ Henry Kissinger (1923–) német születésű amerikai Nobel-békedíjas diplomata és politikus. Nemzetbiztonsági főtanácsadó, majd külügyminiszter 1973-tól a Nixon-kormányban, mely tisztségében a Watergate-botrány (1974) után a Gerald Ford vezette új kormányban is megmaradt 1977-ig.

⁴⁴ A VHK 1975-től 2001-ig létezett, majd 2009-ben újjáalakult magyar együttes, amely az általa létrehozott úgynevezett mágikus népzenei játssza. Működésük a betiltás és a türés határán mozgott a nyolcvanas évek közepéig.

⁴⁵ A Bizottságot alternatív zenekarként tartották számon, pomázi képzőművészekből állt. Két nagylemezt is megjelentettek a Kádár-rendszerben a nyolcvanas évek elején, és felléptek az 1980. augusztus 23-ai Fekete Bárány Fesztiválon az Óbudai Hajógyári-szigeten.

én tudok róla az nem baj, ha az Interkoncert, mint intézmény tud róla, az már baj. Időnként Wahorn Andrással,⁴⁶ a Bizottság együttes tagjával jókat beszélgettünk, én nagyon szerettem a szellemes dumáját. Élvezet volt még azt is hallgatni, ahogy engem szapult. Erről jut eszembe, mennyire élveztem a sok unalmas hivatali levelezés között Presser Pici vitriolos leveleit. A Vágtázó Halottkémek meghívásáról tudtam, de úgy voltam vele, hogy hadd menjenek ki, és ha már segíteni nem tudtam rajtuk, akkor legalább ne tegyek nekik keresztbe. Persze itt is felmerül egy városi legenda: ők azt mondják, hogy Beatrix királynő⁴⁷ kérte ki őket Magyarországról. Elképzelem, ahogy a királynő otthon kötöget a kandalló mellett, aztán hirtelen eszébe jut, hogy szeretné meghívni a kislánya kérésére a VHK-t... Ez az eset is azt bizonyítja, hogy minél abszurdabb egy dolog, annál hihetőbbnek tűnik.

Csatári Bence:

Egy sokkal korábbi nyugati kiruccanás viszont nagy port kavart fel itthon. Gondolok itt az Szörényi Levente és Bródy János 1970-es BBC-interjújára. Ezen a turnén volt velük NKI-alkalmazott?

Pentz Zsolt:

Nem, mert az volt a második zenekar az Interkoncert életében Nyugaton, tehát ennek még nem alakult ki a rendje. Senki nem tudta, hogy mit hogyan kell csinálni. Meggyőződésem azonban, hogy ha van kinn velük Interkoncertes, akkor is megtörtént volna, ami megtörtént, és ugyanúgy balhé lett volna belőle. Volt egyébként másik művész is, aki nyilatkozott Amerikában a magyarországi viszonyokról, és azt mondta, hogy egy napi fizetés 3 dollár, erre pedig meg is jelent a cikk, hogy napi 3 dollárból él egy magyar átlagpolgár. Akkor mondtam is az illetőnek, hogy igazat nyilatkozott ugyan, de máskor inkább nem mondjon ilyeneket.

Csatári Bence:

A Bojtorján együttes⁴⁸ vezetője, Kemény Győző pedig arról mesél, hogy az Interkoncerten múlt az, hogy Kanadába nem tudtak kijutni akkor, amikor az Egyesült Államokban koncerteztek. Megemlítette, hogy jól jött neki egy alkalommal, hogy ő jóban volt annak idején Harsányi Lászlóval, a KISZ KB Kulturális Osztályának vezetőjével, mert rajta keresztül azt is el tudták intézni, hogy kijuthassanak Frankfurtba, az ottani country fesztiválra. Tehát egészen addig nem mozdult meg az ügy, amíg Harsányi nem szólt Orosz Lászlónak, az NKI igazgatójának, ő pedig utasította Önt.

Pentz Zsolt:

Akár így is történhetett. A zenészek egy része kettős játékot űzött, a közönség felé eljátszhattak bármiféle szerepet, de közben meg bejártak a KISZ KB-ba. A KISZ KB pedig ugyanúgy kereste a kapcsolatot a zenekarokkal, mert kellett neki a közönség, azt pedig a zenekarok tudták bevinni a KISZ-rendezvényekre. A koncertek nélkül elég lanyha lett volna a korabeli KISZ-élet. Sőt, a KISZ létrehozta az Ifjúsági Rendező Irodát, így az ORI-nak

⁴⁶ Wahorn András (1953–) a Bizottság zenekar egyik alapítója. Zenekara az alternatív-underground értelmiségi réteg egyik kedvence lett a Kádár-rendszer viszonyait kritizáló koncertjeik miatt, melyek egyben performanszok is voltak.

⁴⁷ Beatrix (1938–) 1980-tól 2013-ig Hollandia királynője volt. 2013-ban lemondott a trónról fia, Vilmos Sándor javára.

⁴⁸ A Bojtorján együttes 1977-ben alakult, a hazai country stílus megteremtője. Tengerentúli sikereiknek köszönhetően az Egyesült Államok Kansas államának és Pearl városnak is díszpolgáraivá választották őket. A hazai együttesek közül egyetlenként léptek fel a londoni Wembley Stadionban.

csináltak konkurenciát. A KISZ-ben ezzel nagyon erőteljes fordulat állt be, a szolidaritási koncerteken pedig akár tízezer ember is megfordult. Tehát Harsányi és az együttesek kapcsolata kölcsönös érdekeken nyugodhatott, gondolom a piacbővítés miatt. De azt, hogy neki szóltak zenészek, hogy intézzen el valamit, azt nem hiszem. Sokkal gyakrabban előfordult, hogy hivatkoztak rá, ha valamit el akartak érnei, de korántsem volt biztos még az sem, hogy ismerték őt.

Csatári Bence:

Ugyanígy fontos kérdés a korabeli zenei média és az NKI kapcsolata. Mennyire volt alacsony az ingerküszöbe az akkori napilapoknak könnyűzenei téren?

Pentz Zsolt:

A Magyar Ifjúság, az Ifjúsági Magazin vagy a Világ Ifjúsága teljesen piaci alapon működött, szemben a politikai napilapokkal, mert a fiatalokat még nem lehetett úgy befolyásolni, mint a felnőtteket és a munkahelyeket, hogy kötelezzék őket a lapok megvásárlására. Viszont ezek a lapok az utolsó két oldalon félmeztelen nők képeit és koncertbeszámolókat közöltek. A fiatalok az utolsó néhány oldalért vették meg az újságot, ahol szexuális felvilágosításról és rockzenéről olvashattak. Az ez előtte lévő oldalak így aztán szólhattak akár a KISZ KB gyűléseiről is. Soha sem kellett biztatni vagy kérni az ifjúsági sajtót, hogy harangozzanak be egy-egy koncertet, megtették ezt ők saját maguktól is, nem kellett odaszólni az Interkoncertből a főszerkesztőnek, hogy jó lenne, ha írnátok valamit. Az újságírók persze kérték, hogy egyes zenészekkel hozzam őket össze, de ezt teljesen természetesen megtették. Életszerű, rutindolog, hogy interjút akarnak velük készíteni, de ez teljesen politikamentes volt.

Csatári Bence:

Pentz Zsoltot számos alkalommal táncdalfesztivál zsűrijében is láthattuk. Ezek közül az 1981-es érdekelne szót, mert Horváth Attila szövegíró arról beszél több interjújában, hogy a Korál zenekar *Homok a szélben* című számával komoly probléma volt, amikor belekötött a szovjet zsűritag a „*De ha nem lennék szabad, élni sem tudnék*” sorokba.

Pentz Zsolt:

Attila itt, ha finoman szeretnék fogalmazni, félreért valamit, mert a szövegek, amelyek a táncdalfesztiválon színpadra kerültek, már átmentek mindenfajta szűrőn. A rendező szervek válogatták a dalokat, mindegyiknek megvolt a saját szempontja. A hanglemezgyár, a rádió és a televízió más-más dalokat tanácsolt el, mert mindegyiknek saját szempontjai voltak. Megnézték a zenét, utána a szöveget is, és a nem tetszőket természetesen kiostálták. A szöveg lefordítása oroszra viszont nem életszerű, én még soha semmilyen zsűriben nem voltam sem Magyarországon, sem másutt, ahol lefordítottak volna bármiféle szöveget. Még az Erkel Színházban rendezett táncdalfesztiválok dalszövegeivel sem tették ezt meg. Ráadásul a zsűritag általában nem hallgatja meg előzetesen a zenét, ott először szembesül a számokkal, és az első benyomás alapján dönt. Az 1981-es szovjet zsűritag sem hiszem, hogy kérte a szövegek lefordítását.

Csatári Bence:

Hogyan írható le az a folyamat a nemzetközi koncertszervezés szemszögéből, amit a Kádár-rendszer enyhülésének szoktak nevezni?

Pentz Zsolt:

A Kádár-rendszer lazulását a nyolcvanas évek közepén már lehetett érezni, ekkor jelentek meg az apróbb repedések az NKI monopóliumának falán. Ezek között volt a Multimédia koncertszervező cég, Hegedűs László vezetésével. De ugyanakkor két-három kollegám is kilépett és csinált maszek komolyzenei ügynökséget és vitték át művészeket. Ez a nyolcvanas évek végén volt. Ezekből lehetett látni, hogy csúszik ki a monopólium az NKI kezéből, ráadásul értelemszerűen, akiket elvittek, ők voltak a jók, és inkább a középszer maradt nálunk. Az új cégek ezáltal tudtak eredményt produkálni, ami még inkább aláásta az Interkoncert tekintélyét. Hegedűs egyébként úgy működtette már a hetvenes években a magánügynökségét, hogy azt ilyen profillal nem engedélyezték, olyan volt, mint a prostitúció: volt, még akkor is, ha tiltották. Ezt akkor érzékeltük, amikor a lengyelek kértek 50 Generál koncertet, miközben én jól tudtam, hogy ezt az üzletet nem én kötöttem velük. Mégis jött a szerződés, mi pedig szemet hunytunk efölött, és mehetett a Generál Lengyelországba játszani. Megint az történt, hogy mindenki jól járt, emiatt ebből nem kellett presztízst csinálni az Interkoncert részéről, és mind a lengyel, mind a magyar koncertszervező monopólium ráütötte a maga pecsétjét. Azt hiszem, Hegedűs Lászlót egy időben bejelentették valamelyik zenekarhoz műszaki személyzet gyanánt, amikor még tilos volt a magánmenedzselés, és ennek égisze alatt tudott kimenni Nyugatra az együttesekkel, így kapta meg a nyugati útlevelet. Én mindig is nagyon szerettem a profizmusát, a saját korában zseniális volt. Az ő példáját mások is követték a koncertszervezésben, így kerülhettek fel kísérőként más, hivatalosan még el nem ismert, „bújtatott” menedzserek is a zenekarok utazási listájára, amivel tulajdonképpen senki nem sértett meg semmilyen szabályt. Hegedűs László legnagyobb húzása a Queen Magyarországra hozatala volt, amiben benne volt a film forgatása is, így tényleg multimédiás vállalkozás lett, kis túlzással Magyarország összes kamerája ott volt a helyszínen, tehát a film is nagyon profi munka volt. Az egész produkció az országimázst emelte, és ha valaki akart is volna ellene tenni, a folyamat egy bizonyos stádiumában már nem lehetett volna lemondani a koncertet botrány nélkül. A hivatalos engedélyek megadásához pedig hozzájárulhatott az is, hogy a hatalom úgy vélekedett: az emberek többek között éppen azért nem fogják szidni a rendszert, mert elhoztuk nekik a Queen együttest. A szerződés aláírása előtt megnéztem a papírokon az összeget, a dátumot, a helyszínt, ami stimmel, így sínen volt az ügy. A nyugati bandák sokszor saját jól felfogott üzletpolitikai érdekekből jöttek a keleti blokk országaiba, mert az nekik reklámot jelentett, hogy a vasfüggöny mögött is felléptek. De az a verzió is közszájon forgott, hogy a Nyugat azzal kezdte el lazítani a szocialista országok rendszereit, hogy kipótolta a nyugati zenekarok gázsiját, hogy menjenek és terjesszék a nyugati kultúrát, ezzel is lazítva a kommunista hatalmat. A Queen úgy jött el játszani, hogy nem én mondtam nekik az összeget, hanem ők mondták nekem. Ezenkívül ott voltak a vallási ünnepek, amikor a nyugatiak nem tudtak fellépni saját régiójukban, és menedzsereik be akarták tölteni a zenészek naptárában tátongó lyukakat. Ilyen esetekben jöttek el fél gázsiért, mert addig sem a szállodában ültek, hanem pénzt kerestek. Az ilyen dátumokat is előre néztem.

Csatári Bence:

Hogyan alakult a rendszerváltozás az NKI életében és mennyiben változott meg az Ön karrierje ezzel összefüggésben?

Pentz Zsolt:

Ha egy állami monopólium megszűnik, akkor az szétesik. A legerősebb érve a monopólium, amiből él, kizár minden konkurenciát, ha az megszűnik, akkor szembe kell nézni a ténnyel. Két irányból indultak meg a változások, egyrészt a belső szétesés, másrészt a külső „szétszedés” irányából. A ma létező könnyűzenei ügynökségek fele volt

Interkoncertes kollégákból áll, mert 1990 előtt csak itt lehetett ezt a szakmát megtanulni. Aztán jött egy újabb generáció, amely „belenőtt” ebbe a körbe, de olyanok is vannak, akik belevágtak és nem sikerült nekik. Az NKI jogutódja a zenészek nyugdíjügyeit illetően az eredeti nevén Országos Filharmónia, amit most Nemzeti Filharmóniának hívnak.

Úgy érzem, hogy viszonylag jó időben átmentem a Multimédiához. Aztán létrejött egy Promo Média nevezetű német-angol cég, amelyben Hegedűs László résztulajdonos volt, és rám bízta annak vezetését magyar részről, de volt egy német igazgató is. Itt csak olyan koncerteket szerveztünk, amelyeket a szponzorok kifizettek, például diszkóturnét a Balaton körül, amit az egyik dohánygyár támogatott. Később ez a cég is megszűnt, de a legnagyobb, német tulajdonú szponzor átvett, ami azt mutatja számomra utólag is, hogy érdemes jól dolgozni, mert hosszú távon kifizetődik. Végül ez volt az utolsó cég, ahol dolgoztam, de amióta otthagytam őket, ők is megszűntek. Ebben hiú vagyok, nem akarom látni mások szemében, hogy „itt ez az öreg, kezdjétek már vele valamit”. Így tehát azóta élvezem a nyugdíjasok életét.

Csatári Bence